

Ivo Svetina

Nove pesmi v prozi

Psička

Moja psička je podobna mojemu očetu, še zlasti, ko zeha. In se ji samodejno odpre gobec, beli zobje zasijejo v vonjiv zrak in se jezik sprva iztegne, nato pa zakrivi navzgor, kot bi hotel oblikovati zrak, dišeč po majskih cvetovih. Guba sredi čela je značilna za mojo psičko, ko se nehote preda svojim nežnim vzgibom, prihajajočim iz davne, pradavne preteklosti, od njenega in vseh njih deda – prapsa *tomarctusa*, o katerem sem pisal, ko sem bil še mlad in je moj oče, vzvišen in eleganten – četudi skromen v svoji vladarski drži – v zgodnjem popoldnevu zahteval več zraka in zazehal, da mu je sedaj moja psička skorajda preveč podobna.

A ko me pogleda, psička mila, je v njenem čokoladnem pogledu toliko moje matere, da se zdrznem, odložim kozarec in se zamislim nad svojimi nekontroliranimi asociacijami: koga pravzaprav hočem videti v bitju, ki se mi je omamljen od mojega vonja, popolnoma podredil, kot sem se jaz začel opijati od njenega grenkobnega vonja, skoraj žarke maščobe, s katero je napojena njena dlaka, ali ušesnega masla, ki jo nenehno draži, da hvaležna nagne glavo in pusti, da moj prst prodre v njen sluhovod in pomiri mravljinice, ki jih povzroča strjujoče ušesno maslo.

Nič ne skrbi, bitje kosmato, moj oče in moja mati sta, zdaj, ko sem sam in se lahko samo še s pomočjo partenogeneze delim in nadaljujem naš rod ...

Dolgo umiranje mladega slona

Šel je na pot, ušesa večja kot jezerce sredi oaze, krog nje pa strpen, zlatast pesek, in cela čreda velikanov, s težkimi nogami, da se je tresla zemlja in napovedovala novi vek, ko so se odpravili prek Kalaharija k morju: oče slon in mati in njene odrasle sestre in mladiči, ki jim bodo okli zrasli šele čez tri jeseni. Pot je dolga, ne štejejo je z dolžino, ne z nočjo, ki zapre dan in z dnem, ki razpara trebuh brezvezdne noči, ampak vsak korak štetje – kot takrat, ko še puščava še ni imela imena. Korak za korakom, drhtenje zemlje brez potresa in drobne ptice, ki se še niso skuhale v vrelem zraku, da skrčil in ni večji od dlani temnopoltega lovca, ki že oblizuje kopje, da poleti ... Korak za korakom, ušesa do peska in pesek v ušesa, da že sliši, novorojeni, valove oceana, kamor gre, v senci stebrov svoje matere in njenih odraslih sester. Vimena, temna in zgubana, a sladka in tanka, kot mehur polnočne ribe napihavalke, se zibajo v sladki materinski senci in mladič stopa pod oblaki blaženosti, ki je začetek njegovega veličastnega življenja.

A pot je vse bolj peščena, celo ponoči žge in ušesa so se že naveličala valovanja oceana, ki ni narejen iz vode, ampak iz žeje, žeje, saj materinega mleka je vse manj, četudi se seski že vedno zibajo, kot bi bili sladki grozdi.

Še pred zoro, še preden se nebo raztrga in se tekoče zlato zlije iz naročja noči na zapuščeni kontinent, se slonji mladič v stebrišču ženskih nog, ogleduje naokrog in v očeh mu že tlijo tekoči plamenčki, tisočera sonca, sulice, pomočene v kri ubitih vladarjev njegovega rodu, ki je tisočletja stresal kontinent, da se je pesek usipal z nebes, prek oblakov na zemljo, kamnito in mrtvo.

Luna je že dvakrat povrgla, valovi se že dvigujejo skoraj do oblakov, samice so že zavohale slanost oceanskega zraka, vodnik, star in mogočen in pepelnato siv, je že prelučnjaval nežnost otroškega oceanovih otrok, igrajočih se na zahodni obali, ko je mladi slon že tonil: tonil v žejo brezdanjo, v utrujenost, sestro smrti, srce je udarjalo kot kladivo na bobne sredi bušmanske vasi, ušesa so samo še pometala po brezbriznem pesku, rilec pa je hlepel po materinskem grozdu, po sladkosti, iz katere je pred manj kot mesec dni padel na požgano travo savane.

Nikdar ni dosegel obale, nikdar zavohal slanega zraka, njegov rep se ni nikdar poigral z rakovicami, plazečimi se na meji oceana in kontinenta. Zgrudil se je v edini senci Kalaharija in to je bila njegova kraljevska mati, ki ga je iztislila iz svoje maternice, ko je bila luna še tanka in se je čreda slonov napotila prek puščave k oceanu.

Na robu prepada

Na robu prepada iztisnem še poslednjo besedo, da z njo izmerim globino: padec se nikdar ne bo zgodil, saj ... Ali pa se bo, saj me globina, temnozeleno dolina, poseljena s zdravimi pastirji in v miru prežvekujočim govedom, z lesenimi hišicami s polknicami, na katerih so izrezljana trdosrčna srca, nenehno vabi: sem vrtohlavi pohodnik v gore, ker si tam obetam nagrade za muko, preživeto v kamnitih blodnjakih. Vrisk in redek zrak, da pljuča hlatajo po sinjini. Četudi sem v Ojdipu premnogokrat prebral o breznu, ki pride na koncu, ne verjamem, da bo tedaj konec, ko na nemočnih krilih poletim. In bo vse, kar bom tedaj lahko izgovoril, donosil v ustih, le kepa slin, smrdljive slin, da se žival že prebuja, saj voja nekaj, kar se vedno pojavi tik pred koncem.

Iris in lilije

Čas, ko iris bile so lilije, bil je mlad, krepak. Podobe nad njim sijajne, manieristične sicer, a kljub temu zastrupljajoče čute, še zlasti “razmišljujoče/misleče oko”. Zavrnila ne bi Marija tudi svileni cvet, temnovijoličen, če kdo, ki ne bi bil angel, bi ga bil položil pred/pod vzožje njene halje, pod katero se je rojevalo tisočletje in še eno, ko ženskam ime bo po rodnici božjega sinu. A v cvetu, ki bil je iris in ne lilija, pljusvalo je malo morje opojnega vonja: kot da bi meč presekal zbor dišavnic in bi se arije dvignile visoko pod nebo. Odete v skoraj prosojne halje so hodile rože vzdolž poti, tlakovane s krvavečimi podplati, in senca jim je prekrivala čela, rahla kot komaj rojenih. In kako, le kako naj bi vedel, da so podobe, roseče z neba v moj zvezek, podobe bitij, ki nikdar niso živela, četudi bolj resnična od vratarja v Raffaelove Stanze! Saj rodil me je čas, četudi ni bil ženskega spola, ki me je doжил z velikimi besedami, težkimi kot klade na dnu doline, po kateri se vije pot v Delfe. In še z večjimi dejanji, ki jih je mati, mogočnejša od Marije, obnavljala sredi noči, razsvetljene z neštetimi dekliškimi ramami, obrazi, dlanmi. Da ni bilo treba prižgati nobene, prav nobene zvezde.

Slepec

Stopil je iz svetle hiše, s turbanom teme na glavi, gospodar noči, Hipnos, in za njim se je vlekla sled, polžja sled, ki ga je oblekla v črno igro ljubezni. Mlad bes je dremal za poroženelimi vekami, da je kri, tanek cvetni listič, stokala v primežu odmirajočih mišic. Ves v škrlatu, da so se umikali pred njim, saj bil je najmogočnejša svetilka, šel je svojo pot, s pečatom, vžganim na prsih, proti grmom, v katerih spali so slavčki in škrjančki. Podoba se je izluščila iz teme, podoba s palico v desnici, da je lahko vedno potrkala na oviro na poti pred slepčevimi koraki. Palica je zvesto sledila sledi, vtisnjeni v kamnito pot, vohala vonje, ki odluščili so se od njih, ki tod so že šli – z očmi v dlaneh, kot da stopajo proti mizi darovanja. Védenje slepega je brezdanjo: v njem so poiskali zavetje vsi véliki umi, prestrašeni, skoraj od groze okamneli, da bi jih nekega zgodnjega jutra, ko naj bi dan potrkal na kamnito blazino, tema ne privila na svoje mogočne prsi.

Pijani ptič

Zakaj piješ, ptič neumni? Zakaj zalivaš svoje grlo z žganjem? Zakaj brišeš svoj spomin, da se samo tvoje perje leskeče ob prvi rosi. Zakaj, povej, bitje drobno, saj ni večnost tvoje nebo in tudi tebi je usojen padec, strašni padec kamna na zemljo. Četudi bi posnemal Simona Čudodelca, bi se ne izognil raztreščenju na neki prašni poti, eni od premnogih, ki so prepletale starodavno Samarijo. Zapoj, če ne znaš odgovoriti! Tvoje žvrgolenje mi bo pomagalo, da bom doumel tvojo željo po opijanju, ptič mili, moj edini, saj nikdar ne bom pozabil tvojega lepo oblikovanega teleščka, z rdečkastimi prsmi in modrikastimi peresci v repu.

Pijem, gospod moj, ker je moja noč razsvetljena z njo ... z njenim skoraj mulatskim obrazom, očmi tako vlažnimi, ovita v vonj znoja, saj njen prostor je tudi sredi zime pregret, napojen s toploto njenih stegen ... In njene dlani ... dotaknile so se mojega srca, ne da bi me ranila, ne da bi me poškodovala, mehke, bele, prepredene s potmi, kot tistimi v starodavni Samariji, nad katero se je moj rod vračal na sever, v zavetje zelenih krošenj ... In videl, videl sem jo, golo ... ne samo jaz, ampak vsi ... in zdaj sem zastrupljen z njenim trebuhom in prsmi in s kodrom, ki je narisal modrikasto senco na njeno ramo ... ob njej pa ogromno hladne vode, da sem stal na robu oceana in si ogledoval prostranstvo, da si ga nihče mojega rodu še ni zamislil.

Zato piješ, ker te je očarala, ki jih je toliko, kot šteje tvoja jata? Te je zvalila v svoje kletke, četudi ne zlate, pa vseeno dragocene, saj krog njih je obesila svoje svileno perilo, metulje iz Južne Amerike in školjke z dna najplitkejšega morja, nič globljega, kot so njene pazduhe, ko se zlekne na hrbet in se prepusti ... ?

Pijem, ker samo tako lahko pojem, kot da se ni nič zgodilo, gospod moj ... in marsikdo mi še prisluhne, četudi ne ve, da je bila moja pesem nekoč drugačna ... da se je znala vzpeti visoko v pomladanski večer, v nebo, pod katerim ni bilo zraka, ampak medena snov, skoraj pregosta, da bi se dalo leteti ... Že sem skoraj pozabil nanjo, noči so postajale temnejše, jaz vse težji, da sem le ždel v rožnem grmu in sanjal o mesečini ... bil je čas spokoja in jasnih misli in žvrgolel sem, še preden se je zdanilo ...

Molk

Poslal sem ji svoje pesmi o psu in Perzijci, ki pisal sem jih neko ne tako davno zimo, ko pes bil je še otrok in Perzijci sami mojstri: s čašami vina v rokah, z nagnjenimi turbani, potemnelih od potečih se čel, rože pa so bile skoraj kot ženske: njihovi cvetovi rožnatih lic in beline kot zobje, ko se zagrižejo v ljubljeno meso. Nato sem čakal, kot je nemara čakala tudi ona, vendar na nekaj povsem drugega, o čemer je vedelo le njeno srce. Mislil sem si, da jo bo kakšen verz ganil, da bo pozno ponoči bila kot Julija, ki je Romea ugledala v spečih vrtnicah: in si rekla, zna, res je, zna pisati verze, saj nekako tako tudi izgleda: ne kot moški pri šestdesetih, ampak kot pesnik. Že sem videl njene fine prste, drseče po rumenkastem papirju knjige, stih za stihom so se dotikale njene blazinice posušene tiskarske barve, dovolj elegantne tipografije, četudi ne izumetničene. Slišal, kako se njen karminast noht zaustavi pod besedo, da se papir rahlo vda pod ptičjega krila težo, in se v njenih temnih očeh – kar najbolj preprosto rečeno – zaiskri nekaj takega, polsolza ali le odblesk luči, umirajoče v kotu neuglednega bifeja – ko vidi, da je tam zapisana beseda – molk – nekaj, kar je zelo njenega in ne pesnikovega.

“Saj potem mi ni pa treba nič reči, nič odgovoriti, če je moje ime uvrstil med dragulje svoje ogrlice besed, potem me je povzdignil in povzdignjeni so odvezani kakršnekoli zahvale. Le poljubim svoje ime med njegovimi premnogimi besedami in odložim knjigo in končno zaspim, on pa bo – četudi na drugi strani mesta – mislil, da so se ga dotaknile, tako kot po predstavi Ojdipa, moje ustnice, prekrute z najtanjšo plastjo škrlata – kot bi bila žuželka na mesnatem prstu perzijskega pesnika.

Mesto

Nižje spodaj se je razprostiralo mesto, med okupacijo obdano z bodečo žico, pozimi prekrito z meglami z bližnjega barja, poleti okrašeno s premnogimi zelenečimi kupolami. Tu zgoraj sta se dve rahlo spuščajoči se ulici razširili v trg, od koder je vodila širša, četudi kratka avenija, na obeh straneh obdana s topoli, navzdol proti reki in trimostju, vodečem preko. Pogled navzdol je najprej zaobjel na desni strani mogočno palačo, zgrajeno na prelomu stoletja, četudi je izgledala starejša, vendar nikakor ne iz obdobja baroka, ki je v te kraje prišel s petdesetletno zamudo. Pročelje štirinadstropne stavbe je bilo temačno, a vendar je izžarevalo nenavadno mogočnost, ki si jo težko predstavljamo brez izrazitih poudarkov; med okni so se simetrično nizali vzorci, dopolnjeni z opeko skoraj pompejanske barve. Še najbližje vtisu bi bili, če bi zapisali, da je stavba vplivala na opazovalca, ker ga je spominjala na keramiko, recimo na vrče, ki so jih spretni prsti oblikovali v oljkini senci na kakem od jonskih otokov. Od palače, v kateri kot da ni nihče živel, se je spuščal navzdol opečnat zid, vrh katerega so stali skoraj mračni kipi: koga so predstavljali, je težko reči. Vsekakor so bile to človeške postave, moške in ženske, vendar ne atleti niti svetniki. Saj ko se jih je pogled samo dotaknil, so se – vsaj tako se je zdelo – počasi zavrteli in krog sebe ustvarili zlatasto meglico. Ob zidu so stale tudi ulične svetilke z umetelno izdelanimi kovinskimi stebri, žarnice pa so bile zakrite z mrežastim modrim steklom, ki je spominjalo na čebelje oči. A tudi stavba, pred katero je opazovalec stal, ko se je njegov pogled po levi ulici spuščal navzdol, je bila takšna, kakršne ni bilo mogoče najti v nobenem umetnostnozgodovinskem učbeniku niti v najpopolnejši enciklopediji evropske arhitekture. Kot da bi pagodo odpeljali iz kakšnega mjanmarskega pragozda in jo postavili v to srednjeevropsko puščobo, pri čemer bi jo nekoliko prilagodili ne le podnebjju, ampak tudi senzibilnosti tukajšnjih prebivalcev.

Najbolj presenetljivo pa je bilo dejstvo, da v pogledu opazovalca, naj je bilo jutro ali maj, večer ali november, ni bilo zaznati nobenega človeka, meščana, stanovalca teh stavb in palač. Celo za mogočnim opečnatim obzidjem v levi oziroma zahodni ulici je bilo čutiti le tišino: težko, strašno. In četudi sta bili tako vzhodna kot zahodna ulica tlakovani s prelepim sivozelenim granitom, po njiju niso odmevali koraki. Nikdar. Pa vendar je bilo vse tako narejeno, zgrajeno, skovano, tlakovano, vzgojeno, urejeno, da bi si človek samo želel, da bi tam vladalo neko prav posebno, morda bolj plemenito življenje, ki ne bi streglo razvadam svojati, stanujoče nižje spodaj ...

A kljub vsemu je vedel, da tam stanuje ona. Vse bolj prepričan je bil, saj je iz njegovih sanj odhajal tja gor.

Poslednja večerja

Nikakršno naključje ni bilo, četudi ni bilo tako zapisano v konstelaciji zvezd v tistem letnem času na severni polobli, da so se, komaj se je zvečerilo, za omizjem zbrala bitja s človeškimi telesi in živalskimi glavami: medved, volk, maček, orel, kos, slavec, vrabec, jež, zajec, petelin in jelen in še jazbec. Sedeli v polmraku in prijetno kramljali, obračajoč glave enkrat v desno, drugič v levo, kot da bi ravnokar stopili s sten egipčanske grobnice. Zajec ob ježu, vrabec ob medvedu ... Vse je kazalo, da nekoga čakajo. Ko se je stemnilo in so se same od sebe prižgale sveče, da se je namizni prst zalesketal kot z novim snegom prekrito pobočje, se je kos držal najbolj imenitno, saj je njegova črnina ob snegu prta postala še bolj dominantna. Poleg svečnikov, na katerih so drhtele sveče, ni bilo na mizi ničesar, četudi je bil čas večerje in so se človeška bitja z živalskimi glavami zbrala le zato, da skupaj povečerjajo. Ura je tiho tekla, kazalec opisoval vedno enak krog, četudi je vsak krog pomenil, da čas neusmiljeno mineva, da ga je vedno manj. Na ozadju, pred katerim je bilo omizje, je prekrivala mediteranska pokrajina, gričevnata, posejana s cipresami in podeželskimi posestvi. Čisto v globini pa špičaste gore, gole, ostre kot čekani tistih, sedečih za omizjem, ki bi jim z vso upravičenostjo lahko rekli – zveri.

Vse bolj je bilo jasno, da sedeči pričakujejo nekoga; njihov klepet je zamiral, zajec je postajal vse bolj nestrpen, vrabec nadležen sosedoma, petelin pa je sklonil glavo, saj je bilo do zore le še nekaj kratkih ur. Tudi volk je spodvil rep in gobec naslonil na levo taco. Orel pa je, tako se je zdelo, že kar nekaj časa dremal, saj njegove rumene oči so prekrile veke in jež se je počutil nekako bolj mirnega in sproščenega.

Tik preden se je končal dan, pravzaprav preden se je noč prelomila na dvoje, saj v zvoniku, narisanim na južnjaški, nemara italijanski pokrajini, je odbila polnoč, so postajali ljudje živali vse bolj nestrpni. Sedaj bi vendar že morala priti, zver nad zvermi, njihov gospodar, kralj živalskega kraljestva. Da jih nakrmi s svojim mesom, da jih odžaja s svojo krvjo. Nekako v isti uri je grof Lev Nikolajevič Tolstoj bos hodil po rosni travi svojega posestva v Jasni Poljani.